

တၢ်ကူၣ်သ့ပီညါအတၢ်
ထူးတၢ်တီၤဒီးပှၤထူလံၤ
ဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါ

ပုၤထူလံၤဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါ, ထူသနူလုၢ်လၢ်ဆဲး လၢအတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အသးဒီးတၢ်ကူၣ်သ့ၣ်ပိညါ အတၢ်ထူးတၢ်တီၤ

ပုၤထူလံၤဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါအံၤအါတက့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ညါအီၤအခီပညီမ့ၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသိတဖၣ်ဒီးတၢ်မၤလီၤသ့ထီၣ်သးတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အီၤလၢပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒီးဒူသဝီဖိဝဲထူသနူလုၢ်လၢ်ဆဲးလၢတဖၣ်အံၤအါတက့ၢ်ဘၣ်တၢ်န့ၢ်ပၢ်အီၤဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢပပလၢ်ဘၣ်အီၤသ့ဒီးတသ့ဘၣ်ဒ်ပုၤထူလံၤဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါဒီးလုၢ်လၢ်ဆဲးလၢအတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အသးအသးန့ၣ်လီၤ

အခီ, တၢ်သ့ၣ်ညါဒ်ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒီးပုၤသ့သဝီဖိတဖၣ် မၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်တၢ်ဝဲတၢ်လၢအဘၣ်ယးတၢ်သ့တၢ်စွဲတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢကသံၣ်ကသီအဂီၢ်န့ၣ်, မ့ၢ်ထူသနူအတၢ်သ့ၣ်ညါ ဒ်အမ့ၢ်ထူသနူအတၢ်ဂဲၤကလံၣ်တဖၣ်, တၢ်သးဝံၣ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤထီၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲထူသနူလုၢ်လၢ်ဆဲးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ ထူသနူအတၢ်စုသ့တဖၣ်စ့ၢ်ကိးမၤဖျါထီၣ်ထူသနူအတၢ်သ့ၣ်ညါ (ကျဲလၢတၢ်ဘၣ်ထီၣ်တၢ်)ဒီးထူသနူလုၢ်လၢ်ဆဲးလၢအတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်(ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဖျါလၢခီ)န့ၣ်လီၤ

တၢ်ကူၣ်သ့ၣ်ပိညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤဒီးသးဝဲတၢ်ဘၣ်တ့တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤထီၣ်အီၤလၢပုၤထူလံၤဖိအသးတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအဟံၣ်ယုၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၢအတၢ်ခူသ့ၣ်, လံာ်ခိးလဲၣ်ခိးဒီးတၢ်သ့မၤတၢ်အကလုၢ်ကလုၢ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တဖၣ်, တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢအဘၣ်တၢ်တ့အီၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ပနံၣ်တဖၣ်, မံၤတဖၣ်ဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၢအတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ

လၢထံကီၢ်အါဘၣ်န့ၣ် တၢ်ကူၣ်သ့ပိညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤဘၣ်တၢ်ဒိသဒါအီၤလၢတၢ်ကူၣ်သ့ပိညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ်ဘျၢသဲစးလီၤဆိတဖၣ်လီၤ.အဒိ...ထံကီၢ်အတၢ်ဘျၢသဲစး လၢအမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်.တၢ်ကွဲးဒိကွဲးဆဲး.တၢ်လၢအဘၣ်တၢ်တုၤထီၣ်အီၤတဖၣ်..ဒီးတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၢၤအတၢ်ဖဲပနံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ...တၢ်ဘျၢသဲစးတဖၣ်အံၤအါတက့ၢ်ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢတၢ်ကူၣ်သ့အကၢၢ်တဖၣ် လၢအကြိယာ်ပုၤအဂၢၤလၢအသုတကွဲးဒိန့ၣ်အတၢ်တဂ့ၤ.မ့တမ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်တဟ့ၣ်အီၤအခွဲးအယၢ်ဘၣ်ဒီးကသုဝဲ(စူးကါဝဲ)ကူၣ်သ့ပိညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအံၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကွၢ်တၢ်ဂီၢ်ဖုံပူ “တၢ်ဒုးန့ၣ်ကျဲပုၤထူလံၤဖိအတၢ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်ကူၣ်သ့ပိညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤ-ပုၤယၢ်ကျဲနွံးအတၢ်လဲၤခိၣ်” တၢ်အံၤတဲဘၣ်ပုၤဘၣ်ယးပုၤယၢ်ကျဲနွံးအတၢ်ဂ့ၢ်-တၢ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ယးပုၤထူလံၤဖိအနုၤသဝိအတၢ်မၤလၢကဒိသဒါကၢၤအတၢ်ကူၣ်သ့ထူလံၤ(လၢဖဲဖုလၢပျၢၤ)အတၢ်အိၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ပီၣ်ညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအကျဲအံၤတဘၣ်တၢ်တုၤန့ၢ်ကွဲးန့ၢ်အီၤလၢထူသန့အတၢ်သ့ၣ်
ညါဒီးထူသန့လုၢ်လၢဆဲးလၢအတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်

တၢ်“တလီၤလိာ်အသးအိၣ်ဝဲတနီၤ”လၢအမ့ၢ်..တၢ်ထူသန့အတၢ်သ့ၣ်ညါ,ထူသန့လုၢ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတမံၤအဘၣ်
၈၁ဒီးတၢ်ကူၣ်သ့ပီၣ်ညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤတမံၤန့ၣ်လီၤ ထူသန့တၢ်သ့ၣ်ညါဒီးထူသန့လုၢ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်
ဖျါအိၣ်တၢ်ဝဲလၢညါတချုးတၢ်ကူၣ်သ့ပီၣ်ညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအကျဲအကျဲဘၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အီၤဒံးဘၣ် တၢ်လၢအ
အိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တဘၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အီၤလၢတၢ်ဒီသဒၢကဟုကယၢ်အီၤသ့န့ၣ်ဘၣ်လီၤ.. အဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ်
မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တမၤလၢထီၣ်ပွဲၤထီၣ်အနီၣ်ထီၣ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဒီသဒၢအတဘျုးတနီၤ.ဒ်အမ့ၢ်တၢ်လိာ်တၢ်ယးတၢ်
ကဲထီၣ်အသးအအိၣ်ထံး,တၢ်သးဖဲအူၣ်အူၣ်,ဒီးပုၤကွဲးတၢ်အနီၣ်ကစၢ်လၢအအိၣ်ဖျါသ့ လၢကဒီသဒၢယၢ်အလံာ်တၢ်ကွဲး
ဆဲးဒီးတၢ်လိာ်တၢ်ယးတၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသိဒီးတၢ်ဒီသဒၢအလံာ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဆီဘၣ်တဆီန့ၣ်လီၤ

တၢ်လီၤဖျါလီၤဟီၤအိၣ်အါမး လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ကူၣ်သ့ပီၣ်ညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤလၢကဒီသဒၢဝဲထူသန့တၢ်သ့ၣ်
ညါဒီးထူသန့လုၢ်လၢဆဲးလၢအိၣ်ဖျါထီၣ်အသးတဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကူၣ်သ့ပီၣ်ညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ်ဘျုးသဲးစးလၢအ
အိၣ်ထီၣ်ဝဲအံၤဘၣ်တၢ်စုးကါအီၤကဲဘျုးလၢတၢ်ကဒီသဒၢဒီးတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါရၢလီၤမၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤထူလံးဖိဒီးဒုးသပိ
အတၢ်ဘၣ်တုၤတဖၣ်ဒီးအတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အသိတဖၣ်လၢအပဲၤပာ်ထီၣ်တဘျီယီတပူၤယီန့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါကူၣ်သ့
ပီၣ်ညါတၢ်ထူးတၢ်တီၤကရၢ (WIPO) ဟ့ၣ်ညီမၤ၈၁လၢတၢ်မံးတၢ်မၤပနီၣ်တဖၣ်ဒီးအတၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ခိၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်
တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါတဖိးသဲးစးအစုကဝဲတဖၣ် လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်လီၤဆီဒၣ်တၢ် တၢ်ကဒီသဒၢကူၣ်သ့ပီၣ်ညါ
တၢ်ထူးတၢ်တီၤဒီးထူသန့လုၢ်လၢဆဲးလၢအတၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီး၈၁သ့ၣ်
လီၤဆီဒၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ..တၢ်ထံၣ်လိာ်ကတီၤသကိးတၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါအပဒိၣ်
လၢအမၤသကိးတၢ်လၢ WIPO လၢအဘၣ်ထွဲဒီးကူၣ်သ့ပီၣ်ညါတၢ်ထူးတၢ်တီၤဒီး၈၁သ့ၣ်အတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်
ယဲးတဲၤလၢလၢပျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ Folklore(IGC).

ကွၢ်တၢ်ကွဲးန့ၢ်ကွဲးယါအပုၣ်ဘၣ်ယးဒီး IGC လၢအမ့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဘၣ်ယးဒီးကမံးတံာ် ဒီးတၢ်ကသ့န့ၣ်လီၤမၤသကိး
တၢ်ဒီးအီၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်တက့ၢ်

တၢ်ကူၣ်သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ် ဘျၢသဲးစးမၤစၢၤနၢၤလၢနကဒီသဒးဒီးဒုး သ့ၣ်ညါရၤလီၤနလုၢ်လၢ်ဆဲးလၢသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ

ပုၤအဘိၣ်ရ်ၣ်ကွၢ်(Aboriginal)
လၢကီၢ်အီးစၢၤလၢလဲၤမၤသကီၢ်တၢ်ဒီးဖှၣ်
စိမိၤအါဖျၢၣ်ဒီးသီးကမၤဂ့ၤထီၣ်ဝဲအကသံၣ်မၤ
ဘျၢတၢ်ကကွံၣ်ကဝံၣ် လၢအဆိၣ်ဝဲလၢသ့ၣ်ဂံၢ်ဝဲ
စဲအပူၤန့ၣ်လီၤ အတၢ်ကူၣ်ဖါယါဘျၢန့ၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်
ညါအီၤလၢနုၤသပိမိတဖၣ်ယံၣ်တၢ်မးလဲၤန့ၣ်
လီၤ အဝဲသ့ၣ်ဒီးသဒးဝဲအကသံၣ်အသိတဖၣ်
ဒီဖျိ တၢ်ခွဲၤတၢ်ယံၣ်အလံာ်အုၣ်သးန့ၣ်လီၤ

ပုၤထူစံၣ်မိတဖၣ်လၢကီၢ်ပုၤရူ(Peru)
သ့ၣ်ဖျၢးဝဲအလုတၢ်တကလုၢ်လၢအမံၤဟူသ့ၣ်
ဖျါလၢအကံၢ်အစိဒီးအရီၢ်(taste)န့ၣ်လီၤ
အဝဲသ့ၣ်စူးကါဝဲပနံၣ်အဝဲနံၣ်(trademark)
လၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ် လၢအတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်
အလုအတၢ်ဒီးဒီးသီးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်အ
ပုၤကလံၤကဂ့ၤဒီးကံၢ်ကျၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

တၢ်ကွဲးဒီးကွဲးဆဲးလၢကီၢ်ကၣ်န့ၣ်Ghanaန့ၣ်.ဘ
ၣ်တၢ်ဘျီကွၢ်အီၤဒီးသီးကဆိကတီၢ်စိပနံၣ်တဖၣ်
လအတၢ်ကွဲးဒီးတၢ်အကူၢ်အဂီၢ်လၢတၢ်ကံးညၢ်အ
လီၤလၢအကူၢ်အဂီၢ်လီၤဆိ လၢအဘၣ်တၢ်မၤထီၣ်
ဆိလၢကလုၢ်န့ၣ်ကရၢတနီၤန့ၣ်လီၤ

တၢ်အဒိသၢမံၤလၢထးဆဲးမ့ၢ်ဝဲ ကျိကျဲတဖၣ်လၢ
ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်ကဘၣ်ဘျး
သ့ၣ်လၢတၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ပီၤညါအ
တၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ်မၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတ
မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးတၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်
သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ်ဘျၢသဲးစးမၤ
လၢပုၤပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်အတၢ်လိ
ၣ်ခဲလၢဂံၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်

ဘၣ်ဆၣ်သနၣ်ကုမ္ပဏီၤမၤရဲၣ်ကျဲအခိၣ်
သ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်
တီၤအတၢ်မၤအကျဲန့ၣ်အကါဒိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤဒီဖျိတၢ်စူး
ကါတၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအ
တၢ်မၤအကျဲအယံၣ် နဒီးသဒးပုၤဂၤတဖၣ်.ဒီပနံၣ်တဖၣ်
ဒီးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ၤကစူးကါဝဲအထူသန့အတၢ်သ့ၣ်
ညါဒီးလုၢ်လၢ်ဆဲးလၢလၢအတၢ်ခွဲၤတၢ်ယံၣ်ဒီး
တၢ်ပျဲလၢန့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. (ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဒီးအ
မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်စူးကါပုၤဂၤအတၢ်)ဒီးန့ၣ်ကီးန့ၣ်ဒိၣ်ထီၣ်
လဲၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးနတၢ်ပိးတၢ်လီၤ ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢနုၤ
ဆိၣ်ထီၣ်ဆိလၢအသ့ၣ်လီၤအသးလၢနုၤထူသန့ဆဲး
လၢအပူၤတဖၣ်အပုၤကလံၤန့ၣ်လီၤအဒိ..တၢ်ဒုးဆိၣ်
ထီၣ်တၢ်လၢတၢ်ကူၣ်သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤန့ၣ်
မ့ၢ်နီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကမၤစၢၤကျိၤဝဲၤကွၢ်အဆဲးဒီးအ
ဂီၢ်ဖိတဖၣ်(SMEs)ကဆၣ်ထီၣ်ဒီးပနံၣ်တၢ်ကၤတဖၣ်
ကပြၢလိာ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်
သ့ပီၤညါအတၢ်ထူးတၢ်တီၤအတၢ်ရဲၣ်ကျဲလၢအကြး
အဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်ဝဲ ဝဲတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၤတဖၣ်
လဲၤအသးဒီဖျိလၢonlineန့ၣ်လီၤ

လတ်သုညါအိတ်တိုက်တိုက်ကျိုဘၣ်ယးဒီးပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဒီးနူသဝီဖိအမုၢ်ကျိုဝဲၤကွၢ်တဖၣ်တၢ်ဘျၢ
 လၢတၢ်ဒုးအိတ်တိုက်တိုက်သုညါအိတ်ထူးတၢ်တီးအတၢ်မၤအကျၢဟ်ယုၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးတၢ်ဆိတ်ပုၤလၢ**online**
 အဂီၢ်..ကွၢ်တၢ်ဒုးအိတ်တိုက်တိုက်သုညါအိတ်ထူးတၢ်တီးအတၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်တနီၤလၢပုၤထူလံၤဖိအတၢ်မၤ
 လၢအဆံး.အဂီၢ်ဖၣ် (SMEs),မုၢ်ကျိုဝဲၤကွၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်လၢတၢ်ကဒိသဒါဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်
 အတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးအတၢ်မၤလၢ **online**န့ၣ်တက့ၢ်

**မုၢ်လၢနန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်ဒုးအိတ်တိုက်တိုက်သုညါအိတ်ထူးတၢ်တီးအဆိတ်ထံးခိၣ်
 ဘိအယိခဲအံၤနအိတ်ဘၣ်တၢ်လီၤလၢအဂ့ၤလၢ :**

- ကဟကယၢ်က့ၤနထူသနူအတၢ်သုညါဒီးထူသနူတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိတ်ဖျါတဖၣ်
- နကမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤနတၢ်ပိးတၢ်လီၤဒီးတၢ်မၤတဖၣ်လၢအသ့ၣ်လီၤအသးလၢထူသနူအတၢ်သုညါဒီးထူသနူ
 တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလၢအဆိတ်ဖျါထီၣ်အသး-နမုၢ်သးအိတ်မၤအီၤသ့
- နကဒုးအိတ်ကတီၢ်ပုၤဂၤလၢကစူးကါတၢ်ကွၢ်သုညါအိတ်ထူးတၢ်တီးအကျၢဒ်သိးကဟ်တၢ်လၢနတ့ၤထီၣ်ဘိထီၣ်
 တဖၣ်ကဲလၢအတၢ်.မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအဆိတ်ထီၣ်တၢ်လံၤတဖၣ်ဒိဖျိတၢ်စူးကါတၢ်ကွၢ်သုညါ
 အိတ်ထူးတၢ်တီး, မ့တမ့ၢ်ထူသနူတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလၢအဆိတ်ဖျါထီၣ်အသးအဖိခိၣ်လၢအတၢ်လၢပိၣ်ထွဲတၢ်ဘျၢ
 သဲစးအတၢ်လိၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤအံၤအဂီၢ် ဒီး
- မၤစ့ၤလီၤတၢ်ဘၣ်ယိၣ်သးအုးလၢပုၤဂၤအတၢ်သဘျၢလၢတၢ်ကစူးကါနထူသနူအတၢ်သုညါဒီးထူသနူတၢ်ဆဲး
 တၢ်လၢလၢအဆိတ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဆိတ်ဖျါထီၣ်အသးတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါအီၤလၢထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤ ဒီး
 လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါန့ၣ်လီၤ

World Intellectual Property Organization
34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Tel: +41 22 338 91 11
Fax: +41 22 733 54 28

To contact WIPO's External Offices
visit www.wipo.int/about-wipo/en/offices

© WIPO, 2022

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

The CC license does not apply to non-WIPO content in this publication.

Cover: unsplash.com / © Kimzy Nanney,
© Kristen Colada Adams, © Katrin Hauf;
Getty Images / © Harshith K Aananth,
© Frans Lemmens

DOI: 10.34667/tind.46493